

Femte roten, tomt 56

Kvarteret Gamla Tullen

Första roten 1637–57v

Norra Hamngatan 6 nära Stora Bommen

Första roten 1657h–70

När magistraten 1680 skänkte tomten väster om denna till *generalkvartermästare Erik Dahlberg* sades tomten i öster vara Kungl. Tullplatsen. Wilhelm Berg hävdade i "Göteborgs husägare och tomter", att när det stod i Kungl. Maj:ts bekräftelsebrev på gåvan till Erik Dahlberg den 16.2.1681, att denne till granne i öster hade *insp. Erik Berg*, så betydde detta, att denne i egenkap av tjänsteman i tullen bebodde huset.

Erik Berg, adlad Gyllenberg till Gullbringa i Håлта socken var född på 1620-talet i Kind i Västergötland som son till *Erik Gustafsson*, som var arrendator av kronans inkomster i Marks och Kinds härader i Västergötland. Fadern var första gången gift med *Margareta Hansdotter*, vars far var räntmästare Hans Persson i Bogesund, andra gången med en okänd. Eriks bror Gustaf adlades Palmquist.

Den 13.11.1667 uppträder Erik Berg i kämnärrätten som "Nils Preutz tjänare Erik Berg". Den 25.5.1671 begärde Erik Berg lagbjudning av en tomt, som han för 1 200 rdr köpt av *mäster Sifwert Volckwart* och som var belägen på hörnet av Östra Lilla Hamnen mellan Olof Simonssons gårdar. Trots att Sifwert Volckwart måg *Nils Eriksson* hade protesterat, erhöll Erik Berg fasta den 9.9.1672. Det är därför förvånansvärt, att Erik Berg bosatte sig här men som vi skall se kan det sammanhånga med att han var gift med *Gabriel Dubergs* dotter *Christina Duberg* (se 5.18). När svärfadern avgick i juni 1669 avlöste Erik Berg honom som tullförvaltare. Vid Väne häradsrätts februariting 1676 begärde tullförvaltaren i Göteborg Erik Berg fasta på sal tullförvaltare Dubergs hypotek i Velandas säteri (§ 23). Efter förfrågan av tullnären Erik Berg angående priset på franskt salt 1672 intygade *handelsmännen Johan von Minden* och *Henrik Braun Johan*, att de köpt var sin post franskt salt av *stadens skepp Fortuna* för 6 mark smt tunnan (Ba:2).

Tomten här vid Stora Bommen behandlades i fortsättningen som om den hade varit Erik Bergs, ej Kronans egendom. Den 22.11.1683 lät *kommissarien vid amiralitetet Johan Schuman* lagbjudas "hus och gård belägen vid Stora Hamnen och Bommen mellan Daniel Crocatts gård å västre och Sibrandt Valcks gård å östre sidan", som han köpt för 1 200 d smt av *ryttmästare Fredrik von Köhler*. Samma gård – med samma grannar – ägdes den 17.3.1692 av *kommissarie Johan Adlercrantz* (f.d. Schuman), då den uppbjöds å *Konungens* vägnar. Magistraten berättade i ett brev att ett första uppbud hade ägt rum på kommissarie Adlercrantz här i staden liggande gård och grund och inventering hade företagits på det här befintliga och före detta sekvestrerade lösöret. "Denna egendom består till största delen av en hop föga nyttiga saker de där besvärligen skulle kunna avyttras." I ett nytt brev, daterat den 23.4.1692 sades, att gården hade transporterats på *kommissarie David Amia*, som tidigare icke hade kunnat uppvisa transporten i rätten, då han hade varit behäftad med en svår sjukdom. I ett brev, daterat den 9.5.1692, skrev magistraten: "kommissarie Adlercrantz äger intet här i Göteborg mehr liggande grund eller hus änn äfwen detta ene, som nu questioneras, hwilket består, som fastebrefwet uthwisar af twenne tompter, äre bägge bebyggde

inne i gården med gode och wackre trähus. men fram åth gatan ännu platz till flere husers bebyg-
gande ännu ledig. det Adlercrantz utaf Ryttmästaren Fredrich von Köhler Anno 1696 för 2.200 d
smt sig tillhandlat hafwer, som Copien hos hosgående Rådstugurättens till honom derå gifne fas-
tebref i bokstafwen uthwiser, warandes detta icke de platzerne, som till genelalmajoren Dahlberg
tillförene skänkte blitwit uthan de platzerne [alltså Dahlbergs, O.D:s anm.] äre näst der wid be-
lägne och Daniel Crocat nu mehra bewohnar och bebygdt hafwe). Hafwandes Ryttmästare Köh-
ler, som dessa huus och tompter till Commissarie Adlercrantz försålde, bekommit det af sin swär-
fader fordom Insp. Erich Gyllenberg så mycket Wij oss påminna kam, fått dem af sin swärfader
Fordom tullnören wid Stora Sjtullen härstädes sal Gabriel Duberg.

Hwad elliest Rådmannen Dawid Amias Rätt och hypotek i detta hus och gård Widkommer. kun-
na wij intet närmare berätta än att sedan som hus och gård första och andra resan för Kungl.
Maj:ts uppbudne woro. angaf först Amia hos Magistraten sin pretention. hwilken dock medets
inprotokollering, före Kungl. Maj:ts höga rätt och fordran ingen preferens hafwer.”

Saken ordnades tydligen genom ett nytt lån av David Amia till kommissarie Johan Adlercrantz,
ty Adlercrantz fortsätter som ägare och den 7.11.1710 uppbjods hans gård ånyo av David Amias
arvingar för lån av 2 000 d smt: de blev samma år ägare av gården. Den angavs vid uppbudet
ligga ”mellan Herr Gerhard von Öltkens gård å östre och sal. Biskop Nezelii gård å västre sidan”.
Arvingarna sade sig ha erhållit gården genom ägarens cession för en ansenlig skuldfordran.

Tomten kallas länge den *Adlercrantzska*.

I ett brev till magistraten klagade *Gabriel Stierncrona* den 31.5.1714 (EIIa:26) på sin svärfader
sal David Amias sterbhus vägnar över den allt för svåra inkvarteringen. Nu hade huset kommit i
ett annat stånd genom att *herr Volrath Tham* såsom Stierncronas svåger och herr David den yng-
res successor matrimonii disponerade 1/6 av all Stierncronas svärfaders efterlämnade egendom
däribland det s.k. Adlercrantzska huset ”ägandes arvingarna nu allenast ett hus, som för dess
trängsels skull inte kunde tåla någon inkvartering”. 1715 står huset skrivet på kommissarie Vol-
rath Tham. Hos honom skrives *bokhållaren Marcus Bruhn*. Skattningslängden upptar som för-
mögenhet hos Volrath Tham: tomt 900, hus 800 och lösöre 37 150 d smt. 1717 nämner tjänste-
folkslängden som bosatta här hos Volrath Tham och hans hustru *Anna Dorothea* utom Marcus
Bruhn gårdsdrängen Anders Svensson, pigorna *Anna Olufsdotter och Gundla Persdotter* och
amman *Margareta Simonsdotter*.

1720: Volrath Tham med bokhållarna *Jaques Dammes* och *David Blom*, *husjungfrun Greta Ram-
berg*

1730–37: Assessor Tham (se 7.61)

1741: Direktör Peik (*Charles Pike?*, begr. 16.8.1741, dir. i Ostindiska Kompaniet, bokhållarna
Kapin Kier och Schröder, *Kusken Elias Knutsson*. drängen Lars, husjungfrun Berith, Pigor Britta,
Cathrina.

5.5.1746: ”Första gången låter direktören vid det härstädes inrättade Ostindiska Kompaniet Hr
Nicolaus Sahlgren uppbjuda de tomter vid Stora Hamnen, som herr Capiteinliutnanten Adolph v.
Rahm till den olyckliga vådelden, som denna staden sist övergick, bebott, tillika med alla de därå
befintliga murar och sten med mera, som elden kvarlämnat, samt därtill hörige appertinenter,
vilket alt han sig tillhandlat av handelsmannen Hr Daniel Wetterling för en summa av 5.000 d
smt köpeskilling samt tjugo Ducaters discretion, likmätigt den på köpebrevet av bemälte han-
delsman skrefne transport, daterad den 4 mars innevarande år.” (Uppbudet brukar på grund av att

huseköpspenningen är en inkomst för staden, stå i årets huvudbok för drätselkammaren) Löjtnanten vid amiralitetet Adolph Rahm gifte sig Chr 9.5.1744 med *änkan efter Thornton och Sigbrand Rosenbusch* (död barnlös 1741, begr. Chr 22.9. s.å.) *Johanna Margareta Crocat*, döpt 20.8.1690, dotter till *handl. Daniel Crocat*, född 1652, död 1723. Adolf Rahm kallas kapten 12.8.1746, då *Anders Hedenström* och hans hustru till honom pantsatte 9.31, Enigh.

Det finns en anteckning om att Nicolaus Sahlgren uppförde ett stenhus här 1748.

Gården uppbjöds 29.5.1775 av *kanslirådet Claes Alströmer*. Den övergick så småningom i den Björnbergska släktens ägo. Jag hade länge för mig att det var där Anders Björnberg bodde men hans uppbud skrivs i Landsarkivets uppbudsbok gälla 5.46, ej 5.56. Däremot uppbjuder *grosshandlare Carl Björnberg* 5.56 och 7.53 den 13.6.1831.